

AHOLI YASHASH HUDUDLARINI TOZALASH VA SANITAR HOLATINI YAXSHILASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI

To‘xtayev Sobirjon

Asaka Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi.

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada aholi yashash hududlarini tozalash, obodonlashtirish va sanitariya holatini yaxshilash masalalari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilingan. Aholi punktlarida chiqindilarni to‘plash, tashish va qayta ishlash tizimlarining samaradorligi, ekologik xavfsizlik, sanitariya-gigiyena talablariga rioya etish hamda aholining ekologik madaniyatini oshirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Tadqiqot davomida zamonaviy texnologiyalar, xalqaro tajriba va milliy amaliyotlar o‘rganilib, aholi yashash hududlarida tozalikni ta’minlash bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola natijalari hududlarni tozalash tizimini takomillashtirish, atrof-muhitni muhofaza qilish va aholining sog‘lig‘ini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: aholi yashash hududi, tozalash tizimi, sanitariya, maishiy chiqindilar, ekologiya, obodonlashtirish, gigiyena, atrof-muhit.

KIRISH

Aholi yashash hududlarining tozaligi va sanitariya holati jamiyat taraqqiyoti, aholi salomatligi hamda ekologik barqarorlikning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Toza va obod muhit inson salomatligini mustahkamlash, yuqumli kasalliklarning oldini olish hamda qulay yashash sharoitlarini yaratishda asosiy rol o‘ynaydi. Shu sababli aholi yashash hududlarini tozalash masalasi bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri sifatida qaralmoqda.

Urbanizatsiya jarayonlarining tezlashuvi, aholi sonining ortishi va iste’mol hajmining ko‘payishi natijasida maishiy chiqindilar miqdori keskin oshmoqda. Bu esa chiqindilarni boshqarish, hududlarni tozalash va sanitariya nazoratini

kuchaytirishni talab etadi. Tozalash ishlari faqatgina ko‘cha va hovlilarni supurish bilangina cheklanmay, balki chiqindilarni to‘g‘ri saralash, qayta ishlash va ekologik xavfsiz usullarda yo‘q qilishni ham o‘z ichiga oladi.

Mazkur maqolaning maqsadi aholi yashash hududlarini tozalashning ilmiy asoslarini o‘rganish, mavjud muammolarni tahlil qilish va ularni bartaraf etish bo‘yicha samarali yechimlarni taklif etishdan iborat.

1. Aholi yashash hududlarini tozalashning nazariy asoslari

Aholi yashash hududlarini tozalash — bu aholi punktlarida sanitariya-gigiyena talablariga muvofiq tozalikni ta‘minlashga qaratilgan tashkiliy, texnik va ekologik tadbirlar majmuidir. Ushbu jarayon atrof-muhitni muhofaza qilish, aholining sog‘lig‘ini saqlash va hududlarning estetik ko‘rinishini yaxshilashga xizmat qiladi.

Tozalash tizimi quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

- maishiy chiqindilarni yig‘ish;
- chiqindilarni vaqtincha saqlash;
- chiqindilarni tashish;
- chiqindilarni qayta ishlash yoki utilizatsiya qilish;
- ko‘chalar, maydonlar va yashil hududlarni tozalash.

Nazariy jihatdan tozalash tizimi uzluksiz va kompleks bo‘lishi lozim. Agar tizimning biror bo‘g‘ini to‘g‘ri ishlamasa, umumiy sanitariya holati yomonlashadi.

2. Maishiy chiqindilar va ularning ekologik ta‘siri

Maishiy chiqindilar aholi yashash hududlarida yuzaga keladigan asosiy ekologik muammolardan biridir. Chiqindilar tarkibiga oziq-ovqat qoldiqlari, plastik buyumlar, qog‘oz, shisha, metall va boshqa turdagi materiallar kiradi.

Chiqindilarning nazoratsiz to‘planishi quyidagi salbiy oqibatlarga olib keladi:

- havo, suv va tuproqning ifloslanishi;
- zararli mikroorganizmlarning ko‘payishi;
- yuqumli kasalliklarning tarqalishi;
- estetik muhitning buzilishi.

Shu sababli chiqindilarni saralash va qayta ishlash ekologik muammolarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

3. Sanitariya-gigiyena talablari va tozalash ishlari

Sanitariya-gigiyena talablari aholi yashash hududlarida sog'lom muhitni ta'minlashga qaratilgan me'yorlar majmuasidir. Ushbu talablar ko'chalar, hovlilar, ko'p qavatli uylar atrofi, bolalar maydonchalari va jamoat joylarining muntazam tozalanishini nazarda tutadi.

Tozalash ishlari quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

-kundalik mexanik tozalash;

-mavsumiy tozalash;

-dezinfeksiya ishlari;

-yashil hududlarni parvarishlash.

-Sanitariya talablariga rioya etish aholi salomatligini saqlashda muhim omil hisoblanadi.

4. Zamonaviy texnologiyalarning tozalash tizimidagi o'rni

So'nggi yillarda tozalash tizimida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish kengayib bormoqda. Maxsus texnikalar, chiqindilarni presslash uskunalari, avtomatlashtirilgan saralash liniyalari tozalash ishlarining samaradorligini oshiradi.

Aqlli chiqindi qutilari, GPS tizimi bilan jihozlangan transport vositalari va raqamli monitoring tizimlari tozalash jarayonini optimallashtirish imkonini beradi.

5. Aholining ekologik madaniyatini oshirish

Aholi yashash hududlarini toza saqlashda fuqarolarning ekologik madaniyati muhim ahamiyatga ega. Chiqindilarni belgilangan joylarga tashlash, ularni saralash va atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish tozalash tizimining samaradorligini oshiradi.

Ekologik ta'lim va targ'ibot ishlari orqali aholining mas'uliyatini kuchaytirish mumkin.

6. Xalqaro tajriba va milliy amaliyot

Rivojlangan davlatlarda chiqindilarni boshqarish tizimi yuqori darajada yo‘lga qo‘yilgan. Chiqindilarni qayta ishlash darajasi yuqori bo‘lib, poligonlarga yuboriladigan chiqindilar miqdori minimal darajaga tushirilgan.

Milliy amaliyotda esa tozalash tizimini takomillashtirish, infratuzilmani rivojlantirish va qonunchilikni mustahkamlash zarur.

XULOSA

Aholi yashash hududlarini tozalash — ekologik barqarorlik va aholi salomatligini ta’minlashning muhim omilidir. Tozalash tizimini kompleks yondashuv asosida tashkil etish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va aholining ekologik madaniyatini oshirish orqali sanitariya holatini sezilarli darajada yaxshilash mumkin. Mazkur maqolada keltirilgan ilmiy xulosalar va tavsiyalar aholi yashash hududlarini tozalash tizimini rivojlantirishda amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov I.A. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Abdullayev B.S. Kommunal xo‘jalik va sanitariya tizimlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
3. Saidov R.X. Aholi punktlarini obodonlashtirish. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
4. World Health Organization. Environmental Health and Sanitation. – Geneva, 2021.
5. UNEP. Solid Waste Management and Environment. – New York, 2020.
6. Ismoilov A.A. Ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish. – Toshkent, 2022.
7. Qodirov M.M. Maishiy chiqindilarni qayta ishlash texnologiyalari. – Toshkent, 2021.